

Περιεχόμενα

Εισαγωγικό σημείωμα της επιστημονικής επιμελήτριας	9
Ευχαριστίες	13
Πώς να χρησιμοποιήσετε αυτό το βιβλίο	15
Οι εκπαιδευτικές συνεδρίες	17
 1. Εργασία στην προσχολική φροντίδα και εκπαίδευση	21
1η εκπαιδευτική συνεδρία	30
 2. Βοηθώντας τα μικρά παιδιά να μάθουν	39
2η εκπαιδευτική συνεδρία	53
 3. Διαχείριση σύγκρουσης	61
3η εκπαιδευτική συνεδρία	77
 4. Οι ενήλικες κάνουν τη διαφορά!	87
4η εκπαιδευτική συνεδρία	100

5.	Διδάσκοντας και μαθαίνοντας για τη συμπεριφορά	111
	5η εκπαιδευτική συνεδρία	128
6.	Αναπτύσσοντας αποτελεσματικές στρατηγικές	135
	6η εκπαιδευτική συνεδρία	150
	Βιβλιογραφία	157
	Για περαιτέρω ανάγνωση	159

Εισαγωγικό σημείωμα της επιστημονικής επιμελήτριας

Σύμφωνα με τους Lynch και Simpson, η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων στα παιδιά από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους θεωρείται αναγκαία και επομένως είναι σημαντικό να επιδιώκεται (Lynch & Simpson, 2010, αναφ. στο Σαρρή, 2017). Διεθνείς έρευνες δείχνουν ότι παιδιά που έχουν αναπτύξει ελάχιστες ή καθόλου κοινωνικές δεξιότητες είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν προβλήματα προσαρμογής, να μην ολοκληρώσουν το σχολείο, να οδηγηθούν στην παραβατικότητα και να αντιμετωπίσουν προβλήματα στον τομέα της εργασίας (Elksnin & Elksnin, 1998). Επιπλέον, μπορεί να αποκτήσουν μειωμένη αυτοεκτίμηση και κοινωνική απομόνωση, παράγοντες που συμβάλλουν στην ποιότητα ζωής των ανθρώπων (Anderson & Beauchamp, 2012, αναφ. στο Σαρρή, 2017). Σύγχρονες έρευνες υποστηρίζουν ότι οι κοινωνικές δεξιότητες αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση, προκειμένου το άτομο να μπορεί να αλληλεπιδρά θετικά και να δημιουργεί σχέσεις μέσα στην κοινότητα στην οποία ζει. Επομένως, είναι εξαιρετικά σημαντικό τα παιδιά να εκπαιδευτούν σε κοινωνικές δεξιότητες που θα τα καταστήσουν ικανά να διαμορφώνουν σχέσεις και να αλληλεπιδρούν με τους άλλους. Μεγάλη ευθύνη για την προαγωγή των κοινωνικών δεξιοτήτων έχει, φυσικά, ο εκπαιδευτικός (Morris, 2002, αναφ. στο Σαρρή, 2017· Σακελλαρίου, 2012), εφόσον προδιαγράφει ως έναν βαθμό τη θετική πορεία των μαθητών του στο μέλλον.

Από τη δεκαετία του 1980 η ανάδειξη της σημασίας της κοινωνικο-συναισθηματικής ανάπτυξης στα άτομα και την κοινωνία είχε ως αποτέλεσμα την επικέντρωση του ενδιαφέροντος στον τομέα των κοινωνικών δεξιοτήτων

(Merrel & Gimpel, 2014). Σύμφωνα με τον Gresham (1986), υπάρχουν τριών ειδών ορισμοί για τις κοινωνικές δεξιότητες, οι οποίοι αφορούν την αποδοχή από τους συνομηλίκους, τη συμπεριφορά και την κοινωνική εγκυρότητα. Επιπλέον, έχουν καταγραφεί περισσότερες από δεκαέξι θεωρίες κοινωνικών δεξιοτήτων (Merrel & Gimpel, 2014, αναφ. στο Σαρρή, 2017), που ορίζουν τις κοινωνικές δεξιότητες ως τις «συνιστώσες της συμπεριφοράς που βοηθούν ένα άτομο να κατανοήσει και να προσαρμοστεί σε διάφορα κοινωνικά περιβάλλοντα» (Steadly et al., 2008: 2, αναφ. στο Σαρρή, 2017). Οι δεξιότητες αυτές συνδέονται άρρηκτα με τη διδασκαλία και τη μάθηση των παιδιών (Σακελλαρίου, 2012), ενώ ελλείμματα εμφανίζονται είτε στη μάθηση και την απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων, είτε στην ορθή εφαρμογή αυτών των δεξιοτήτων (Walrath, 2011, αναφ. στο Σαρρή, 2017).

Βέβαια, η συμβολή του παιδαγωγικού ρόλου του σχολείου στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των μαθητών είναι αδιαμφισβήτητη και αναδεικνύεται μέσα από διάφορες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις για τη διδασκαλία των κοινωνικών δεξιοτήτων (Wiley & Siperstein, 2015), όπως είναι η προσέγγιση Κοινωνική και Συναισθηματική Μάθηση (SEL) και η Εκπαίδευση των Κοινωνικών Δεξιοτήτων (SST). Στο πλαίσιο του ενδιαφέροντος για την προαγωγή της Κοινωνικής και Συναισθηματικής Μάθησης, ιδρύθηκε το 1994 ο παγκόσμιος οργανισμός CASEL (Collaborative for the Advancement of Social and Emotional Learning). Μέσα από τον CASEL εκπαιδευτικοί, ερευνητές και γενικότερα πολίτες ανταλλάσσουν ιδέες και γνώσεις για αποτελεσματικές εφαρμογές σε σχέση με την κοινωνική, συναισθηματική και συμπεριφορική ανάπτυξη. Ο οργανισμός αυτός στοχεύει να αναδείξει την ανάγκη για προαγωγή της Κοινωνικής και Συναισθηματικής Μάθησης, καθώς και τα πλεονεκτήματά της σε όσους ασχολούνται με την εκπαίδευση των παιδιών (CASEL Guide, 2013). Ο CASEL θεωρεί ότι η κοινωνική και συναισθηματική μάθηση μπορεί να προαχθεί μόνο μέσα από μια γόνιμη συνεργασία σχολείου και οικογένειας, όπου εκπαιδευτικοί και οικογένεια επιλέγουν, σχεδιάζουν, εφαρμόζουν, αποτιμούν και βελτιώνουν από κοινού τα προγράμματα εκπαίδευσης (Elias et al., 1997· Σακελλαρίου, 2012). Σύγχρονοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι κοινωνικές δεξιότητες είναι απαραίτητο να αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των επίσημων αναλυτικών προγραμμάτων (Cartledge, 2005· Williams & Reisberg, 2003, αναφ. στο Σαρρή, 2017). Μάλιστα οι Williams και Reisberg (2003) θεωρούν ότι οι κοινωνικές δεξιότητες θα πρέπει να αποτελούν μέρος της καθημερινής διδασκαλίας, όπως ακριβώς τα άλλα διδακτικά αντικείμενα της γενικής αγωγής – π.χ. η Γλώσσα ή τα Μαθηματικά. Ο Cartledge (2005) υποστηρίζει ότι οι

κοινωνικές δεξιότητες θα πρέπει να διδάσκονται με ξεχωριστά μαθήματα προσαρμοσμένα στις ατομικές ανάγκες των παιδιών, μέσω των αναλυτικών προγραμμάτων και σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.

Παρακολουθώντας αυτούς τους προβληματισμούς για τον κρίσιμο ρόλο των κοινωνικών δεξιοτήτων στη ζωή των παιδιών στο πλαίσιο της μάθησης και της ανάπτυξής τους και επιθυμώντας να συμβάλουμε στο διδακτικό και εκπαιδευτικό έργο των σημερινών και των μελλοντικών παιδαγωγών προσχολικής και σχολικής ηλικίας, επιμεληθήκαμε την ελληνική έκδοση του βιβλίου της Kay Mathieson *Social Skills in the Early Years - Κοινωνικές δεξιότητες στην προσχολική ηλικία*. Η ορολογία που χρησιμοποιείται είναι συμπεριληπτική στο πλαίσιο της ενιαίας εκπαίδευσης. Για κάθε ενήλικα που εργάζεται με παιδιά χρησιμοποιείται ο όρος «παιδαγωγός» και για όλα τα διαφορετικά μαθησιακά περιβάλλοντα χρησιμοποιείται ο όρος «δομή». Με δεδομένο ότι μπορεί να γίνει καθολική εφαρμογή των αρχών που περιγράφονται, δεν γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένο ηλικιακό εύρος των παιδιών. Η διαφορά που θα υπάρξει αφορά τον βαθμό υποστήριξης που θα παράσχουν οι ενήλικες με βάση όσα γνωρίζουν για την ηλικία, το στάδιο και τις ικανότητες του κάθε παιδιού ξεχωριστά. Η ιδέα μιας προσχολικής δομής συμπεριληψής, στο πλαίσιο της ενιαίας εκπαίδευσης, αποτέλεσε μια πρόκληση για εμάς και θελήσαμε να την αναδείξουμε και να την υποστηρίξουμε και μέσα από το βιβλίο της Kay Mathieson. Βέβαια δεν είναι εύκολο η θεωρία να γίνει πράξη και, όπως σημειώνει η συγγραφέας, χρειάζονται σημαντικές αλλαγές τόσο στον τρόπο σκέψης μας όσο και στις πρακτικές μας.

Ωστόσο, μέσα από τις έξι ενότητες και αντίστοιχα τις έξι εκπαιδευτικές συνεδρίες στο τέλος κάθε ενότητας, το βιβλίο αυτό είναι ένα εργαλείο μάθησης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί με ευελιξία, δημιουργικότητα και χαρούμενη διάθεση! Με τη βοήθεια αυτού του βιβλίου είναι βέβαιο ότι μπορούμε να παράσχουμε στα παιδιά ένα περιβάλλον μάθησης που τους επιτρέπει να ανακαλύψουν τα δυνατά τους σημεία και τις αδυναμίες τους, να κάνουν λάθη, να αναστοχαστούν για την πρόδοό τους και να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, ώστε να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις. Μαζί τους και όλοι εμείς που ασχολούμαστε με την εκπαίδευση των παιδιών!

Κλείνοντας αυτό το εισαγωγικό σημείωμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κ. Γέλυ Κωνσταντινίδη για την πιστή απόδοση του κειμένου στην ελληνική γλώσσα, καθώς και τις εκδόσεις Πεδίο για τη θερμή υποστήριξη αυτής της προσπάθειάς μας.

Μαρία Σακελλαρίου
καλοκαίρι 2018

Βιβλιογραφία

- Anderson, V. & Beauchamp, M. H. (2012). *Developmental social neuroscience and childhood brain insult: Theory and practice*. New York, NY: The Guilford Press.
- Cartledge, G. (2005). Learning disabilities and social skills: Reflections. *Learning Disability Quarterly*, 28, 179-181.
- CASEL Guide (2013). *Effective social and emotional learning programs: Preschool and elementary school edition*.
- Elias, M. J., Zins, J. E., Weissberg, R. P., Frey, K. S., Greenberg, M. T., Haynes, N. M. & Shriver, T. P. (1997). *Promoting social and emotional learning: Guidelines for educators*. Alexandria, VN: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Elksnin, L. K., & Elksnin, N. (1998). Teaching social skills to students with learning and behavior problems. *Intervention in School and Clinic*, 33, 131-140.
- Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (1987). Social skill deficits of learning-disabled students: Issues of definition, classification & assessment. *Journal of Reading, Writing and Learning Disabilities*, 3, 131-148.
- Lynch, S. A. & Simpson, C. G. (2010). Social skills: Laying the foundation for success. *Dimensions of Early Childhood*, 38(2), 3-12.
- Merrel, K. W., & Gimpel, G. A., (2014). *Social skills of children and adolescents: conceptualization, assessment, treatment*. New York and London: Psychology Press.
- Morris, S. (2002). Promoting social skills among students with nonverbal learning disabilities. *Teaching Exceptional Children*, 34, 66-70.
- Σακελλαρίου, Μ. (2012). Εισαγωγή στη διδακτική της παιδαγωγικής εργασίας του νηπιαγωγείου. Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Γιαχούδης.
- Σαρρής, Ε. (2017). Οι κοινωνικές δεξιότητες μαθητών με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες ως τμήμα αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών γενικής και ειδικής αγωγής της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: Μια συγκριτική μελέτη. Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Steedly, K. M., Schwartz, A., Levin, M., & Luke, S. D. (2008). Social skills and academic achievement. *Evidence for Education*, 3, 1-8.
- Walrath, R. (2011). Social skills. In S. Goldstein & J. Naglieri (Eds), *Encyclopedia of Child Behavior and Development* (pp. 1404-1405). New York: Springer.
- Williams, G. J., & Reisberg, L. (2003). Successful inclusion: Teaching social skills through curriculum integration. *Intervention in School and Clinic*, 38, 205-210.